

SOCIO-DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA VOĆARA U BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJU

Ćuk, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:748935>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

**REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA**

Mihaela Ćuk, studentica

**SOCIO-DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA VOĆARA U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI**

Završni rad

Bjelovar, 2020.

**REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA**

Preddiplomski stručni studij *Poljoprivreda*

Mihaela Ćuk, studentica

**SOCIO-DEMOGRAFSKA OBILJEŽJA VOĆARA U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI**

Završni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnoga rada:

1. Dr.sc. Kristina Svržnjak, prof. v.š., predsjednica Povjerenstva
2. Dr.sc. Sandra Kantar, prof. v.š., mentorica i članica Povjerenstva
3. Dr.sc. Silvije Jerčinović, v. pred., član Povjerenstva

Bjelovar, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	3
2.1. Bjelovarsko- bilogorska županija	7
2.2. Voćarstvo u BBŽ	9
3. MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA	11
4. REZULTATI I RASPRAVA	13
4.1. Interpretacija odgovora	17
5. ZAKLJUČAK	26
6. LITERATURA	29
7. PRILOZI	31

1. UVOD

Autorica ovog rada je od malih nogu zavoljela prirodu i posebice, biljni svijet. Zahvaljujući svojem ocu zavoljela je i voćarstvo kojim se bavila i njezina obitelj. Upravo zbog obiteljskog bavljenja voćarstvom, zainteresirala ju je tema socioloških, odnosno socio-demografskih osobina voćara u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (u daljnjem tekstu: BBŽ), u kojoj živi.

Sociologija je u svome općem dijelu znanost o društvu, a ponajviše o njegovoj strukturi i dinamici pa tako i u rasponu koji se bavi odnosom među pojedincima i manjim skupinama pa sve do odnosa između društava ili tipovima društava.¹ Kako je naveo Elias, a po Comteu zasluga za konstituiranje sociologije kao samostalne znanosti bio je „uvid o relativnoj autonomiji predmetnog područja sociologije.“ Zadaća sociologije je da pruži uvide u društvene procese, a koje bi trebali predstavljati okosnicu za razumijevanje i kritičku evaluaciju socioloških čimbenika pojedinaca.

Prema tome, voćari u BBŽ će se analizirati iz sociologijske perspektive, uže sa aspekta **ruralne sociologije** koja se definira kao “društvena znanost koja proučava onaj dio stanovništva koji živi u seoskim naseljima i neposredno se bavi poljoprivrednom proizvodnjom radi proizvodnje hrane za vlastite potrebe i/ili potrebe drugih.“ (Kantar, 2020.)

S obzirom na to da su u fokusu rada neka socio-demografska obilježja voćara, važno je naglasiti da je u rad uključena i demografska perspektiva. **Demografija** je znanost o stanovništvu, a proučava zakonitosti u kretanju broja, strukturi i razmještanju stanovništva. Predmet demografije je „spoznaja zakonitosti razvoja stanovništva u određenim društveno-ekonomskim uvjetima (Nosić, 2019.“ Ako se demografija promatra kroz znanost ona će se zasigurno baviti i dinamikom stanovništva gdje će obuhvatiti proučavanje njegove veličine, strukture i razdiobe. Pratiti će kako se stanovništvo mijenja tijekom nekog vremena, a koje je uvjetovano rođenjem, smrću, starenjem ili migracijom. Ta analiza može se odnositi na čitava društva ili određene skupine, a koje su definirane nekim od kriterija poput obrazovanja, nacionalnosti i religije.

¹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56944>

Stoga **predmet** ovog rada je analiza nekih socio-demografskih obilježja proizvođača voća (u daljnjem tekstu: voćara) koji se voćarstvom bave kao obiteljskim poslom.

Cilj rada je utvrditi konkretna socio-demografska obilježja voćara u gradovima BBŽ, kao što su spol, dob, obrazovno postignuće, organizacijski oblik proizvodnje (Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (u daljnjem tekstu: OPG ili obrt)), broj članova OPG-a, obradive površine i analizirati eventualne razlike između njih.

Svrha ovog rada je, temeljem dobivenih podataka intervjuiranih voćara o njihovim socio-demografskim obilježjima, predvidjeti trendove voćarstva kao gospodarske grane i perspektive zanimanja „voćar“ te naznačiti smjernice za očuvanje voćarstva kao obiteljskog posla.

2. PREGLED LITERATURE

Za potrebe ovog rada definirati će ključni pojmovi koji su važni za razumijevanje teme i dosadašnja istraživanja o voćarima u novijoj literaturi. U jednome od najstarijih stručnih časopisa „Gospodarski list“ (2013) navodi se da je budućnost voćara proces koji će se neminovno događati, ne greškom vlasti već zato što je to specifično zanimanje s kojim se ne može svatko baviti te zato što je tehnologija proizvodnje napredovala pa se ista i reflektira na kvalitetu i količinu proizvodnje.²

Dosadašnjim istraživanjem i prikupljanjem dostupne literature, autorica nije pronašla materijale koji bi joj pomogli u radu, a da se isti odnose na istraživanje i analizu voćara unutar BBŽ. Tematski najbliže istraživanje provedeno je od strane Svržnjak, K. i sur. (2018) te je shodno takvom istraživanju osmišljen koncept za provođenje intervjua u ovom radu i prikaz što točnijih podataka o trenutnom stanju.

Voćar (Slika 1.), prije svega, mora biti i zemljoradnik, osoba koja će znati pripremiti tlo čišćenjem, rigolanjem i gnojdbom te će na tako pripremljenom tlu saditi stabla voćnjaka koja će potom njegovati gnojdbom, vezivanjem i vršikanjem.³ Voćke će cijepljenjem, prskanjem i zaprašivanjem štititi od raznih nametnika i bolesti. Kod zriobe voća isto će morati pobrati, sortirati, obilježiti, uskladištiti i otpremiti na tržište. *Voćar je osoba koja se u voćarstvu, kao grani poljoprivrede, bavi uzgojem voćaka, proizvodnjom i doradbom voća.*

² <https://gospodarski.hr/uncategorized/vocarski-dnevnik-buducnost-vocarskih-gospodarstava/>

³ <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/vocar>

Slika 1. Fotografija voćara iz BBŽ

Izvor: Bjelovarac.hr, 2020.

Iz ove definicije vidljivo je da voćar mora imati znanja o kakvoći, pripremi i održavanju tla. Voćar mora poznavati vrstu i način uzgoja i sadnje voćaka. Treba se znati služiti sredstvima i postupcima kako zaštititi voćke od bolesti, poznavati tehnologiju uzgoja, imati znanja o vremenu dozrijevanja te načinu berbe plodova. Ono što bi svakog voćara trebalo odrediti je i njegovo dobro tjelesno zdravlje, pri čemu se misli da mora biti tjelesno snažan i izdržljiv. Njegovo poznavanje i popravak voćarske mehanizacije je od presudnog značaja jer je u voćarstvu važna dobra koordinacija pokreta i spretnosti ruku. Svaki voćar, a od njega to tehnologija i zahtijeva, očekuje se da bude uporan, precizan i ima sposobnost zapažanja. U današnje vrijeme važno je poznavati uvjete zaštite na radu i pridržavanje ekoloških normativa.⁴

S obzirom na to da je voćarstvo grana poljodjelstva koja se bavi uzgojem voćaka⁵, a voćar je poljoprivredni proizvođač, odnosno **poljoprivrednik** važno je istaknuti da se pod tim

⁴ <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/vocar>

⁵ <https://www.hrleksikon.info/definicija/vocarstvo.html>

pojmom podrazumijeva, prema Zakonu o poljoprivredi (NN 118/18, 42/20) „fizička ili pravna osoba ili skupina fizičkih ili pravnih osoba koja obavlja poljoprivrednu djelatnost na području Republike Hrvatske, a obuhvaća sljedeće organizacijske oblike: obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo, obrt registriran za obavljanje poljoprivredne djelatnosti, trgovačko društvo ili zadruga registrirana za obavljanje poljoprivredne djelatnosti te druga pravna osoba.“⁶

Većina voćarske proizvodnje odvija se unutar obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. **Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo** (OPG), kako je navedeno u Zakonu o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN 29/18 i 32/19), je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji.⁷ Zakon o OPG-u nalaže da djelatnost poljoprivrede može obavljati, u njezinom organizacijskom obliku, fizička osoba koja ima prebivalište na teritoriju RH, a da pritom poštuje odredbe Zakona o OPG-u. Ovdje je bitno napomenuti da je Zakon predvidio da svaki nositelj OPG-a mora raspolagati proizvodnim resursima, a između ostaloga tu se spominju objekti s opremom za čuvanje, skladištenje, preradu i pakiranje, objekti za prodaju, poljoprivredna mehanizacija, radni i drugi strojevi, alati, rad, stručno znanje i vještine.

Zbog unapređenja dosadašnjih zakonskih okvira koji su regulirali Zajedničke poljoprivredne politike EU⁸, ministarstvo poljoprivrede izradilo je Pravilnik o priznavanju proizvođačkih organizacija i ostalih oblika udruženja primarnih poljoprivrednih proizvođača, a u kojem je navedeno da je primarni cilj Pravilnika olakšavanje udruživanja proizvođača zbog stvaranja ekonomskih održivih i konkurentnih organizacija u odnosu na njihovo trenutno stanje. (NN 81/2015) Ovaj Pravilnik je u fokus stavio i kvalitetniju pripremu proizvođačkih organizacija za ostvarivanje mjera iz Programa ruralnog razvoja, provedbu operativnih programa u sektoru voća i povrća, a sve u svrhu unapređenja rada i poslovanja. Vidljivo je iz ovog programa da je zakonodavac želio potaknuti poglavito mala poljoprivredna gospodarstva koja svojom količinom i tehnologijom proizvodnje nisu konkurentna na tržištu pa samim

⁶ <https://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi>

⁷ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html

⁸ <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/donesene-nove-odredbe-koje-ce-olaksati-udruzivanje-proizvodjaca/4035>

time takav Pravilnik predstavlja razuman i racionalan pristup rješavanju problematike održivosti poljoprivredne proizvodnje.

Kao što je naglašeno, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo organizacijski počiva na obitelji. Prema Pršlji (2016) **obitelj** je društvena grupa povijesno promjenjivog oblika u čijim se okvirima odvija proces reprodukcije društvenih individua, proces prirodne reprodukcije koji podrazumijeva rađanje, odrastanje i umiranje ljudskih individua te proces njihove društveno–kulturne reprodukcije, koji se odvija kroz procese socijalizacije, individualizacije i zaštite psihosocijalne stabilnosti i integriteta odraslih pojedinaca.“ .Ako se toj definiciji obitelji doda prefiks **poljoprivredna** onda će u tom značenju riječi doći do izražaja generacijska sprega između roditelja, djece, unuka, djedova i baka tj. svih onih koji su rođeni u obitelji i svih koji su postali članovi obitelji bez obzira na njihovu spol, prenositi će generacijski svoje stečeno i primijenjeno znanje iz poljoprivrede na svoje sljedbenike. O samoj toj definiciji govori i Zakon o OPG-u (NN 29/2018) koji **poljoprivrednu obitelj** definira kao obiteljsko kućanstvo koju čine bračni drugovi, osobe koje su u formalno i neformalnom životnom partnerstvu, te njihova djeca pa i sve druge osobe koje zajedno žive u tom kućanstvu, privređuju, odnosno ostvaruju prihode na bilo koji način i troše ih zajedno. Fotografija, koju možete vidjeti niže, prikazuje najmlađu članicu poljoprivredne obitelji.

Slika 2. Fotografija člana obitelji, berba 2014.

Izvor: vlastita fotografija autorice

Više generacijska obitelj je obitelj u proširenom smislu. Ona označava porodičnu jezgru koja je proširena drugim srođnicima koji žive kao cjelina.(Crnković, 2018.) To znači da u takvoj obitelji mogu živjeti roditelji, djeca, bake i djedovi, odnosno roditelji sa oženjenim

sinom ili udanom kćeri i njihovom djecom. To su prave, tradicionalne obitelji sastavljene od puno članova koje predstavljaju najčešći oblik poljoprivredne obitelji.

Nadalje, važno obilježje voćara i članova njihovih obitelji je produktivnost.

Produktivna vrijednost, odnosno produktivnost u užem smislu je učinkovitost određenog procesa ili jednog proizvodnog faktora, a izražava se u stvorenome rezultatu te je to odnos rezultata prema angažiranim sredstvima ili količini utrošenog radnog vremena.⁹ Ako se produktivnost gleda kao kontekst onda je produktivnost pokazatelj tehničkog učinka. Za opći izraz produktivnosti ista se izražava kao odnos između količine ostvarenog učinka i količine uloženog životnog rada. U ovom radu, produktivnost se gleda uz određene čimbenike, odnosno sredstva koja su potrebna za proizvodnju, a to su: prirodni resursi, rad, financije, informacije i znanje. Također, u radu se analizira i naobrazba voćara, odnosno obrazovno postignuće.

Naobrazba je stečeno znanje, osposobljenost ili postignuta vještina za neki određeni posao.¹⁰ Nadalje, naobrazba je i strukovno znanje i osposobljenost u određenim stručnim smjerovima obrazovanja, ali i završnost različitog smjera pa možemo reći da se govori o tehničkoj, medicinskoj naobrazbi i sl. Naobrazbu također gledamo kroz stupnjeve obrazovanja gdje poznajemo nižu, srednju i visoku naobrazbu. Svakako, naobrazba je bitan element u kvaliteti i održivom razvoju voćarstva jer naobrazbom, bez obzira u kojem ona obliku bila, voćar drži korak s problemima koji ga svakodnevno prate.

Svi prikazani pojmovi zajedno utječu na održivi razvoj voćarstva u BBŽ.

Održivi razvoj je sam po sebi projekt budućnosti čije se ostvarivanje pretpostavlja i traži kroz globalne društvene promjene koje će u konačnici imati karaktere societalne društvene inovacije. „Održivi razvoj je razvoj koji izlazi ususret potrebama sadašnjih generacija, pri čemu se vodi računa da zadovoljavanje potreba sadašnjih generacija ne dovede u pitanje mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe". (Lay V., 2007)

2.1. Bjelovarsko-bilogorska županija

Bjelovarsko-bilogorska županija (Slika 3.) nalazi se u Istočnom djelu skupine županija koje čine središnje područje Hrvatske. Zauzima površinu od 2.652 km² ili 3.03 % ukupne

⁹ <http://struna.ihij.hr/naziv/produktivnost/17865/>

¹⁰ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42910>

površine Hrvatske. Sjedište županije nalazi se u Bjelovaru dok se u sastavu županije nalaze gradovi: Čazma, Daruvar, Garešnica, Grubišno Polje. Također, u sastavu županije se nalazi i 18 općina. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine u županiji je nastanjeno 119.743 stanovnika. BBŽ jednim dijelom može imati status ruralnog područja jer gradovi Čazma, Garešnica i Grubišno Polje to sigurno i jesu. To su gradovi koji su po svojoj površini mali, ali su okruženi velikim obradivim površinama i ruralnim naseljima. Ako se to promatra u kontekstu poljoprivrede, onda se može zaključiti da je BBŽ u tom dijelu ruralna županija. Bjelovar kao administrativno središte po svom položaju ima mali broj obradivih površina uz Daruvar koji je većinom turistički grad.

Slika 3. Prikaz županije s administrativnim središtem, gradovima i općinskim središtima

Izvor: http://www.arhiva.bjelovar.info/index.php/aktualno/izbori_za_nachelnike_opina_u_bbzh/

Unutar županije, između ostalih upravnih odjela, ustrojen je i **Upravni odjel za gospodarstvo, obrtništvo i regionalni razvoj** koji obavlja upravne i stručne poslove iz tih

područja, a između ostaloga odnose se na primjenu mjera poticanja razvitka obrta, sudjelovanje u organizaciji stručnih i gospodarskih promocija te izložbi strukovnih organizacija i strukovnih objekata, kandidira i prati realizaciju projekata o fondova EU i državnih tijela, prati stanje te organizira obavljanje poslova kod izrade programa razvoja gospodarstva županije, prati i proučava problematiku vezanu uz djelatnost obrta te predlaže mjere promicanja, razvoja i sustavnog unapređivanja djelatnosti. Upravni odjel zadužen je za praćenje i proučavanje problematike vezane uz djelatnost poljoprivrede (stočarstvo, vinarstvo, biljna proizvodnja), problematiku vezanu uz ruralni razvitak (OPG, turizam, razvoj i obnova sela i seoskih područja). Upravni odjel također vodi brigu o udrugama i zadrugama. Unutar BBŽ, a poradi pomoći poljoprivrednicima i voćarima ustrojene su: Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede i ribarstva (savjetodavna služba), udružene su i osnovane razne udruge voćara, agrometeorološke stanice, Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

2.2. Voćarstvo u BBŽ

Bjelovarsko-bilogorska županija je županija šireg prostornog središta Hrvatske pa je samim time i pod jakim utjecajem centralizacije Zagreba te ju tako i zaobilaze neki od važnijih prometnih smjerova. Nemoguće je ne uzeti u obzir razvoj poljoprivrede u pojedinim dijelovima županije, zapravo većini, a posljedično i sam proces plasiranja gotovih proizvoda. Za napomenuti je da je od 2016. godine započet trend uklanjanja višegodišnjih nasada jabuka, a pogotovo na području grada Bjelovara i grada Grubišnog Polja.

Voćarska proizvodnja u BBŽ temelji se na raznovrsnom asortimanu, a gdje su uključene i autohtone sorte voća. Najčešće uzgajane sorte jabuka u BBŽ su: Idared, Golden Delicious, Jonagold, Gala te mnoge druge. Kao temeljna obilježja proizvodnje voća, a koja su navedena u županijskoj razvojnoj strategiji BBŽ, su nekvalitetni sadni materijali, usitnjenost obradivih površina te visoka starost nasada.¹¹ BBŽ svakako ima povoljne uvjete za postizanje rezultata koji bi ju svrstali u sami vrh voćarske proizvodnje u Republici Hrvatskoj. Također je prisutan trend smanjenja poljoprivrednog stanovništva zbog ubrzane urbanizacije i migracije ruralnog stanovništva. Kako je naglašeno u zadnjoj dostupnoj županijskoj razvojnoj strategiji BBŽ, pad poljoprivrednog stanovništva sporiji je od prosjeka Republike Hrvatske.

¹¹ <http://bbz.hr/dokumenti-uo-gospodarstva/detaljnije/zupanijska-razvojna-strategija-bbz-2011.-2015>

Od sveukupne površine voćnjaka RH, 8,3% površina ili 3,927 ha nalazi se u BBŽ. BBŽ se nalazi u umjerenom kopnenom podneblju.¹² U ovom djelu umjerenog kopnenog pojasa godišnji prosjek topline je oko 10 C, a oborine su neznatno iznad 700 mm kroz godinu uz zimski snijeg i umjerene mrazove. Kantoci (2006) ističe da voćarstvo u području kontinentalne Hrvatske ima povoljnu klimu za uzgoj velikog broja vrsta i sorti voćaka. Sve voćne vrste najbolje podnose niske temperature u periodu dubokog zimskog mirovanja, a što odgovara prosjeku topline u BBŽ. Kao što je spomenuto, djelatnost voćarstva u BBŽ odvija se u ruralnim područjima, iako su podaci, u nastavku rada, objedinjeni po gradovima.

Ruralno područje obuhvaća regije i područja različitih djelatnosti i krajolika te uključuje prirodni okoliš, poljoprivredna područja i obradive površine, sela, male gradove, regionalne centre i industrijalizirana ruralna područja.¹³ Ne postoji jasna zemljopisna podjela područja niti njegova definicija ruralnog stanovništva, ali neka univerzalna obilježja ruralnog područja (prema Ashley i Maxwell, 2011)¹⁴ su prostori:

- gdje ljudske naseobine i infrastruktura zauzimaju manji dio krajolika,
- prostor u kojem prirodni okoliš obilježavaju šume, livade, pašnjaci i dr.
- manja naselja u prosjeku od 5000 - 10000 stanovnika,
- prostori u kojima većina ljudi radi na obiteljskim domaćinstvima,
- cijena zemljišta je relativno niža u usporedbi za urbanim područjima,
- mjesta gdje su gospodarske aktivnosti opterećene povećanim troškovima koji su prvenstveno uvjetovani udaljenošću od gradova i ne adekvatnom infrastrukturom (ceste, autoceste, željezničke pruge)

Prema tako navedenim smjernicama koje opisuju ruralno područje može se reći da se Republika Hrvatska svrstava u ruralne zemlje u kojoj polovica njenih stanovnika živi u nekoliko većih gradova koji zauzimaju relativno manju površinu. Iz dostupnih podataka vidljivo je da ruralni prostor definira Republiku Hrvatsku kao :

- 90,6% od ukupnog prostora RH nalazi se na ruralnom području,
- 88,7% naselja nalazi se na ruralnom području,
- 47,6% stanovnika živi na ruralnom području¹⁵

¹² https://hr.metapedia.org/wiki/Hrvatska_podneblja

¹³ <http://www.bioteka.hr/modules/lexikon/entry.php?entryID=408>

¹⁴ <https://www.savjetodavna.hr/2013/05/27/leader-za-ruralno-podrucje/>

¹⁵ <https://hrturizam.hr/mala-skola-o-odrzivom-razvoj-ruralnih-podrucja-i-spoju-s-turizmom/>

3. MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA

U radu o socio-demografskim obilježjima voćara u BBŽ korištene su primarne i sekundarne metode istraživanja. Od sekundarnih metoda, najzastupljenija metoda je pregled relevantne literature, Internet izvora, zakona, strategija i slično, te analiziranje, opisivanje i istraživanje predmetne teme. U radu su korišteni podaci Agencije za plaćanje u poljoprivredi, koji su prema Svržnjak i sur. (2018) relevantni zato što predstavljaju sve poljoprivredne subjekte koji su registrirani i koji sudjeluju u poljoprivrednoj proizvodnji.

Podaci koji su obrađeni iz navedene baze podataka odnose se na ukupnu prijavljenu obradivu površinu voćarskih površina u gradovima u BBŽ, a što je vidljivo iz Tablice 1. Također, u navedenoj tablici prikazani su prosječni podaci o površini koje posjeduje jedno obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo.

Primarno istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku voćara koji prednjače svojom proizvodnjom u svih pet gradova BBŽ, a kao instrument korišten je strukturirani intervju. Kao osnovni kriterij odabira ispitanika uzeto je u obzir njihovo bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, rezidencijalni status i pretpostavka da nema velikih odstupanja između ispitanika u glavnim obilježjima.

Strukturirani intervju je intervju s unaprijed utvrđenim sadržajem i standardiziranim popisom pitanja u kojima se traže točno određene informacije.¹⁶ Iz definicije je vidljivo da je strukturirani intervju otvoreni intervju koji se zasniva na otvorenim pitanjima, a ista su potrebna radi dobivanja što preciznijih odgovora. Intervju je, između ostaloga, specijalna vrsta komunikacije, obično verbalne između dvoje ili više ljudi koja se izvode s određenom svrhom (Stanić, 2015).

Ispitanici su intervjuirani individualno i telefonski, ovisno o njihovoj dostupnosti.

U strukturirani intervju uvršteno je devet pitanja koja su bila otvorenog tipa na koja su ispitanici odgovarali po vlastitom nahođenju i odluci. Pitanja su unaprijed određena formom i redosljedom, a svrha im je da se dobiju socio – demografski podatci koji su specifični za zanimanje voćara. Dobiveni rezultati obrađeni su tekstualno i prikazani kroz tablice i

¹⁶ <http://struna.ihjj.hr/naziv/strukturirani-intervju/20988/#naziv>

grafikone, a korištenjem i komparacijom dostupnih internet podataka te primarnim podacima koji su dobiveni istraživanjem.

Intervjuiranje je provedeno tijekom srpnja i kolovoza 2020. godine, sa svrhom dobivanja podataka o socio-demografskim obilježjima voćara, stavovima prema aspektima voćarske proizvodnje kojom se bave te o samom načinu distribucije njihovih proizvoda.

4. REZULTATI I RASPRAVA

Ciljna skupina ispitanika su nositelji OPG-ova koji su u vrijeme provođenja intervjua aktivni temeljem prijave u Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Jedan od uvjeta za provođenje intervjua bio je da imaju minimalno zasađenu površinu 1 ha. Broj prijavljenih voćara, prijavljenih voćarskih obradivih površina i prosječne obradive količine u BBŽ prikazane su u tablici 1.

Tablica 1: Broj prijavljenih voćara, obradivih voćarskih površina i prosječna količina obradive površine po OPG-u po gradovima u ha

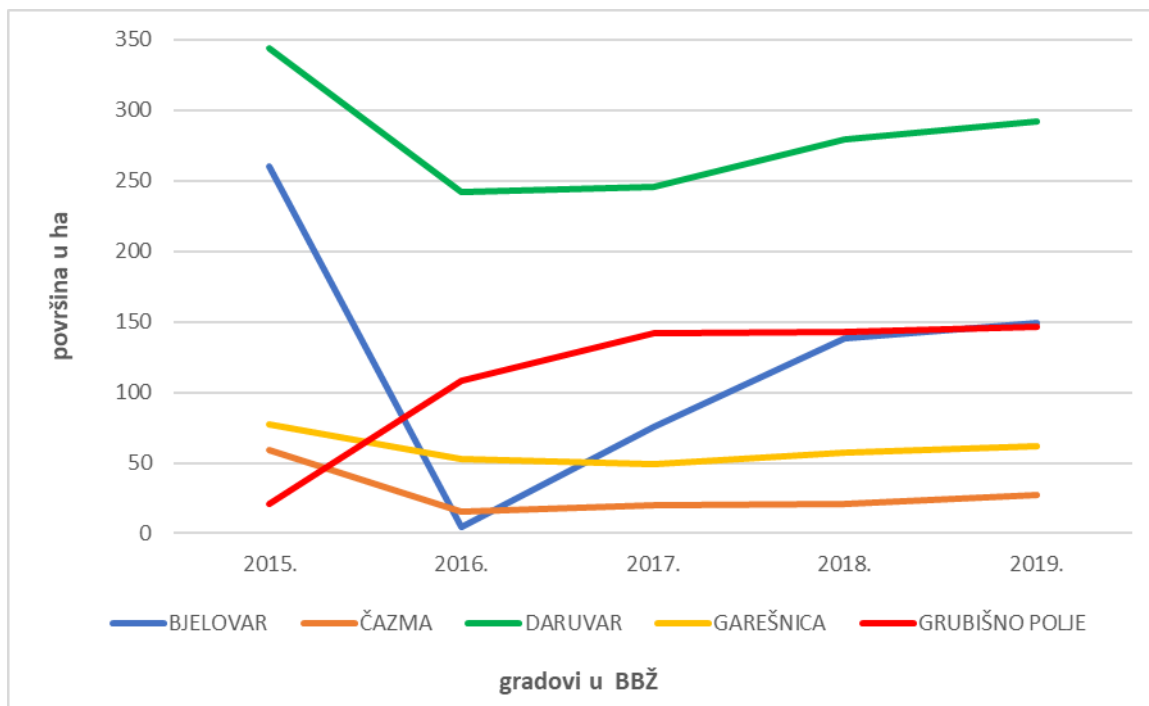
GRAD	BROJ PRIJAVLJENIH VOĆARSKIH OBRADIVIH POVRŠINA	BROJ PRIJAVLJENIH VOĆARA (OPG-a)	PROSJEČNA KOLIČINA OBRADIVE POVRŠINE PO OPG-u
Bjelovar	149,04	164	0,90
Čazma	27,47	35	0,78
Daruvar	292,05	178	1,64
Garešnica	61,52	39	1,57
Grubišno Polje	146,31	68	2,15
UKUPNO:	676,39	484	7,04

Izvor: Izračun autorice prema podacima Agencije za plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju

Iz predmetne tablice vidljivo je da broj prijavljenih voćara na području svih gradova u BBŽ 484, za sveukupnu površinu od 676,39 ha, a što je 7,04 ha prosjek po jednome OPG-u. U tome dijelu najviše prednjači grad Grubišno Polje s 2,15 ha po OPG-u, u odnosu na grad Bjelovar koji je neznatno manji od 1ha. Zašto je tome tako, autorica se pozabavila u sljedećim poglavljima rada.

Nadalje, u grafikonu 1 prikazana je prijavljena obradiva voćarska površina za sve OPG-ove koji su registrirani na području svih gradova na području BBŽ i to za period od 2015.- 2019. godine.

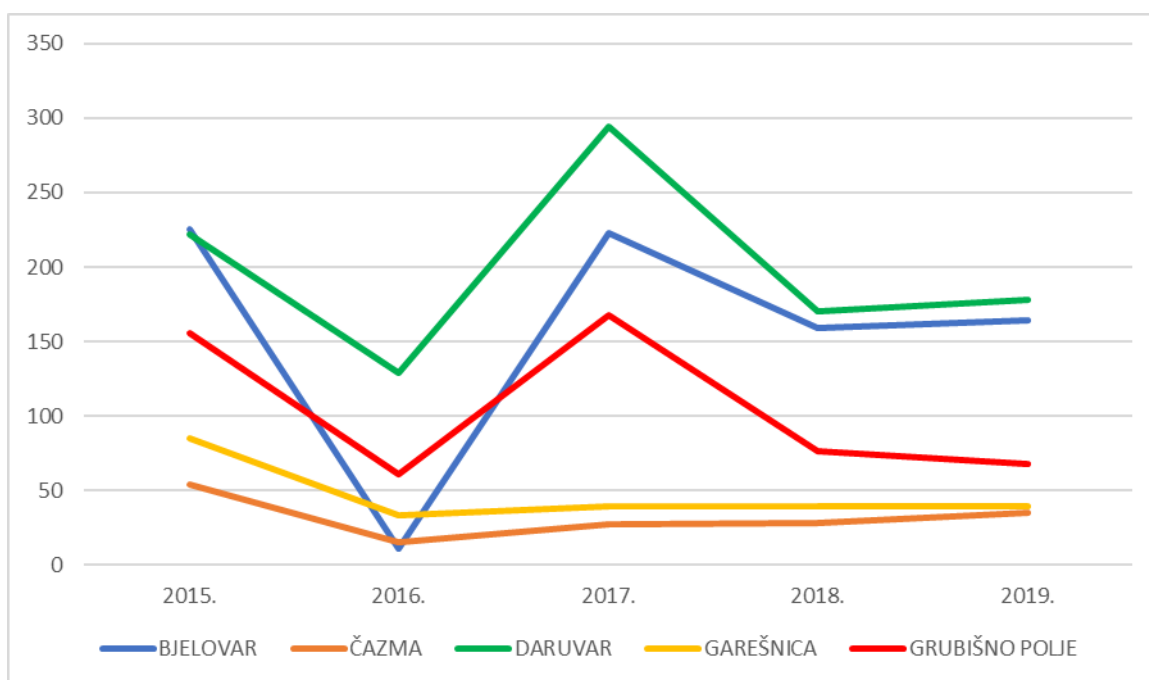
Graf 1. Prijavljena obradiva voćarska površina u vremenskom rasponu od 2015-2019 po gradovima BBŽ

Izvor: podaci Agencije za plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju

Raščlambom dostupnih podataka evidentno je da iz elektroničke aplikacije (AGRONET-a) broj voćara u gradovima županije oscilira, a što je uvjetovano potporama ruralnog razvoja, vidljivo iz priloženog grafa 2. S obzirom na sljedeće razdoblje financijskih potpora iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za period 2020.-2025. moći će se govoriti o stvarnome stanju broja aktivnih voćara na području BBŽ.

Graf 2. Broj voćara po gradovima BBŽ u razdoblju od 2015-2019.

Izvor: podaci Agencije za plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju

Iz ovog osnovnog skupa od ukupno 484 voćara autorica je htjela intervjuirati najmanje 10 % ukupnog broja. Međutim, ukupan broj ispitanih voćara iznosio je 25 (Tablica 2.), dok 12 ispitanika nije željelo odgovarati na pitanja i dati potrebne podatke. U neposrednom razgovoru s voćarima autorica je zaključila da im je neugodno uopće započeti temu te su shodno tome odbili svaku daljnju suradnju. Postavlja se pitanje koji je stvarni razlog odbijanja intervjua, no niti na to pitanje nisu željeli dati odgovor.

Tablica 2: Broj intervjuiranih voćara u odnosu na broj prijavljenih OPG-a po gradovima

GRAD	BROJ PRIJAVLJENIH VOĆARA (OPG-a)	BROJ INTERVJUIRANIH VOĆARA	ODBILI INTERVJU
Bjelovar	164	8	4
Čazma	35	3	1
Daruvar	178	5	5
Garešnica	39	4	2
Grubišno Polje	68	5	0
UKUPNO:	484	25	12

Izvor: <https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2019/07/Tražene-kulture-na-Jedinstvenom-zahtjevu-iz-2019..xlsx>

Opća obilježja intervjuiranih voćara podrazumijevaju njihovu stručnu spremu, način organiziranja rada na poljoprivrednim gospodarstvima, sposobnost menadžmenta u prodaji te vještina trgovanja. Stručna sprema je zasigurno jedan od primarnih elemenata jer znanje se stječe iskustvom, a potvrda svakog iskustva leži u visini naobrazbe. U ovome radu se ne mogu uzimati izuzeci kao pravilo (npr. intervjuirani voćari iz Čazme ugostiteljske struke koji već 30 godina uspješno vodi OPG, a kao pomoć je naveo da se oslanja na struku).

Svakako, kao opća sociološka obilježja treba uzeti u obzir i udruživanje voćara u udruge, zadruge, klastere i druge organizacijske oblike. Na području grada Bjelovara nalazi se i udruga voćara „Dar Bilogore“ koja okuplja oko 40 aktivnih voćara. Informacije o udruzi dostupne su i putem interneta, a što uvelike koristi i ostalim voćarima koji nisu članovi udruge.

Demografska obilježja voćara BBŽ u ovom radu su stopa rodosti ili nataliteta, sastav voćara prema dobi i spolu, naobrazba te broj voćara u odnosu na prostorni razvoj određenog mjesta. Stopa rodosti označava ukupno rađanje na određenom području i određenom vremenu, a mjeri se omjerom broja rođene djece prema ukupnom broju stanovništva. Razina opće stope rodosti nalazi se pod jakim utjecajem starosne strukture pa u ovome i treba tražiti jedan od razloga zašto dolazi do smanjenja broja voćara u BBŽ.

Prije provođenja intervjua autorica je prikupila 50 adresa sjedišta OPG-a jer je željela intervjuirati 50 aktivnih voćara (10% od osnovnog uzorka), no intervjuirala je 25 ispitanika. Ukupno 12 voćara odbilo je suradnju, a s ostalih 13 vlasnika OPG-a nije se moglo stupiti u

prvotni, inicijalni kontakt zbog toga što telefonski brojevi nisu bili valjani. Uslijedila je priprema pitanja kojima će se obuhvatiti ekonomska i socio-demografska obilježja ispitanika te izrada radne tablice za lakše provođenje intervjua.

Intervju se sastojao od 9 otvorenih pitanja, a na sva su pitanja ispitanici imali mogućnost slobodnog i višestrukog izbora odgovora. Sva su pitanja postavljena na isti način, istim redoslijedom koristeći isti tonalitet govora. Pitanja nisu bila vidljiva sugovornicima, a ista su im bila čitana te im je bilo omogućeno da razmisle o odgovorima pritom vodeći računa da vrijeme potrebno za odgovor nije bitno. Pitanja koja su upućena voćarima nalaze se u prilogu ovog rada.

Intervju se održavao na obiteljskom poljoprivredom gospodarstvu ispitanika isključivo uz sudjelovanje nositelja OPG-a. Neki od ispitanika su u vrijeme intervjua bili slobodni dok su neki zatečeni na radu u voćnjaku. Može se zaključiti da je njihovo psiho-fizičko stanje, zbog otežanog rada i napora utjecalo na neke odgovore.

Zbog ekonomičnosti i što manjeg ometanje sugovornika u radu, svi odgovori zabilježeni su na papiru. Najveći odmak vremena od postavljenog pitanja poput „Gdje plasirate Vaše proizvode i koliko sudjelujete u ukupnoj prodaji izraženoj u %?“ do odgovora kod većine ispitanika iznosio je vidljivu razliku u odnosu na ostale odgovore, a što je autorica primijetila zbog težine pitanja i davanja konkretnih brojčanih pokazatelja.

4.1. Interpretacija odgovora

U nastavku slijedi interpretacija odgovora na pitanja iz intervjua. Redoslijed pitanja u interpretaciji se u manjoj mjeri razlikuje od slijeda pitanja iz intervjua. Autorica napominje da su podaci o imenu i prezimenu ispitanika, adresi OPG-a i ostali podaci pohranjeni u osobnoj arhivi autorice kako bi se zajamčila anonimnost ispitanika.

1. Koliko dugo se bavite voćarstvom?

Iz prikupljenih i dobivenih podataka vidljivo je da najveći broj voćara (9) se bavi voćarstvom u rasponu od 6 do 10 godina dok najmanji broj voćara (1) se bavi voćarstvom u rasponu 21 do 25 godina. Ovo je jedan od zabrinjavajućih podataka jer autorica smatra da bi kvalitetan voćar svoje stečeno znanje i iskustvo mogao dati tek nakon deset godina bavljenja voćarstvom.

Tablica 3. Prikaz intervjuiranih voćara prema broju godina bavljenja voćarstvom

GRADOVI	BROJ GODINA BAVLJENJA VOĆARSTVOM					
	1-5	6-10	11-15	16-20	21-25	26-30
Bjelovar	1	2	3	1	1	
Čazma		1				2
Daruvar	2	2		1		
Garešnica		3		1		
Grubišno Polje	3	1	1			
UKUPNO	6	9	4	3	1	2

Izvor: vlastiti izračun autorice

2. Kojeg ste spola i koliko imate godina?

Tablica 4: Struktura intervjuiranih voćara po demografskim podacima

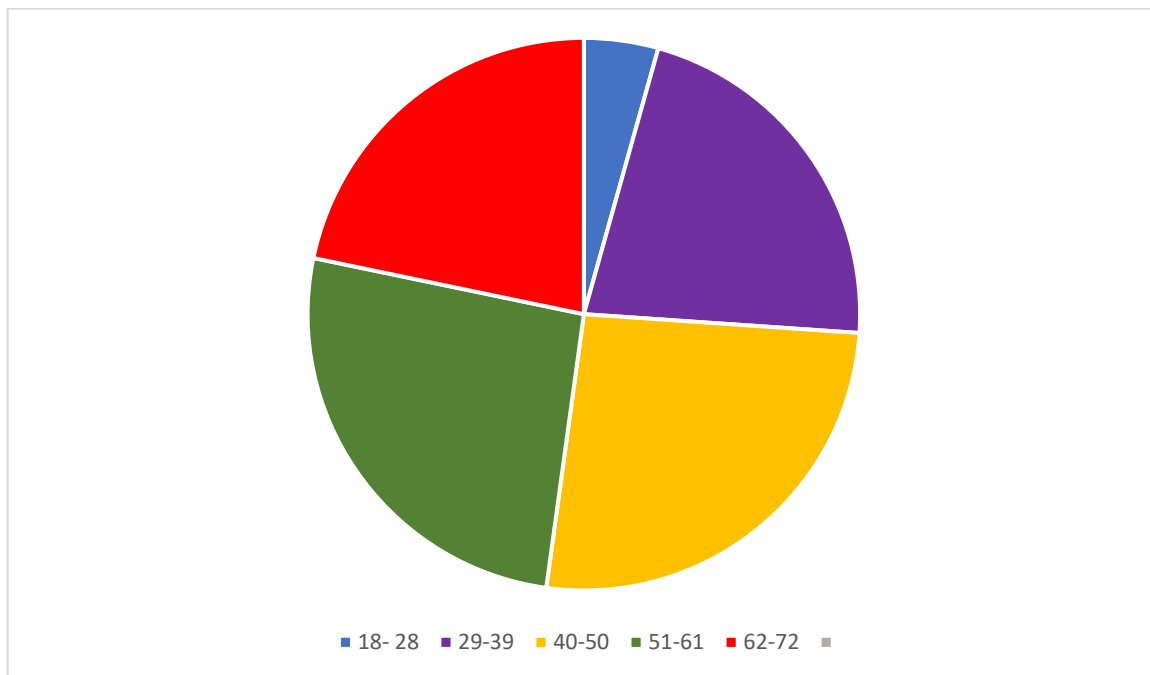
GRAD	SPOL		ŽIVOTNA DOB				
	M	Ž	18-28	29-39	40-50	51-61	62-72
Bjelovar	5	3	1	2	1	3	1
Čazma	2	1			2		1
Daruvar	2	3			1	1	3
Garešnica	2	2			3	1	
Grubišno Polje	3	2		3	1	1	
UKUPNO:	14	11	1	5	8	6	5

Izvor: vlastiti izračun autorice

Iz ovog pitanja vidljivo je da je veći broj intervjuiranih osoba muškog spola (14 ispitanika), dok je broj intervjuiranih voćara ženskog spola nešto manji (11 ispitanika). Životna dob ispitanika prikazana je tablično i putem grafikona. Iz oba prikaza može se zaključiti da najveći broj intervjuiranih voćara po životnoj dobi spada u skupinu srednje životne dobi: 40-50 godine života. U rasponu od 18-28 godina života intervjuiran je samo jedan voćar. To ukazuje na veliku razliku između onih kojih se aktivno bave voćarstvom, a starije su životne

dobi u odnosu na one koji su mlađe životne dobi. Razlika između njih je pet puta veća u korist starije životne dobi. Autorica se pita, s obzirom na ekonomsku situaciju u državi i isplativost bavljenja voćarstvom, tko će nastaviti daljnji rad u voćarstvu ako se istome ne priključe mladi naraštaji.

Grafikon 3. Intervjuirani voćari BBŽ prema životnoj dobi

Izvor: Izračun autorice prema dobivenim podacima

3. Koji je Vaš završeni stupanj obrazovanja?

Tablica 5: Pregled intervjuiranih voćara po stupnju obrazovanja

	STUPANJ OBRAZOVANJA		
	SSS	VŠS	VSS
Bjelovar	2	4	2
Čazma	2		1
Daruvar	2		3
Garešnica	2		2
Grubišno Polje	3	1	1
UKUPNO	11	5	9

Izvor: Izračun autorice prema dobivenim podacima

Od ukupnog broja ispitanika, njih 11 ima srednju stručnu spremu, 5 ispitanika je više stručne spreme, dok je njih 9 visoke stručne spreme. U neformalnom razgovoru nakon intervjua,

autorica je doznala da je samo jedan ispitanik agronomske struke, dok su svi ostali ispitanici „priučeni“ agronomi, odnosno svoja iskustva o voćarstvu stjecali su godinama. Stoga je upitna kvalitetna obrada i priprema tla kao i održavanje sustava uzgoja te održavanja višegodišnjeg nasada. Autorica smatra da je neophodno za održivi razvoj voćarstva u BBŽ imati školovane i obučene kadrove agronomske struke jer će ovakvom naobrazbom voćara voćarstvo u skorijoj budućnosti biti ugroženo.

4. Koji je broj članova i zaposlenih na OPG-u?

Tablica 6: Pregled broja članova i zaposlenika intervjuiranih OPG-ova

	BROJ ČLANOVA OPG-a I NJIHOVIH ZAPOSLENIKA									
	ČLANOVI					ZAPOSLENICI				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
BJELOVAR	1	3	2	1	1	1	3			
ČAZMA		1	1	1			2			
DARUVAR	2	3								
GAREŠNICA	1	1		2		1	1			
GRUBIŠNO POLJE	3	1		1		1		1		
UKUPNO	7	9	3	1	1	3	6	1	0	0
SVEUKUPNO	21					10				

Izvor: vlastiti izračun autorice

Sveukupni broj osoba na OPG-u je 31, od čega je broj članova na OPG-u 21, a broj zaposlenih 10. Skoro svi ispitanici su odgovorili da je broj zaposlenih na OPG-u mali u odnosu na potrebe proizvodnje, a što će u konačnici biti vidljivo iz 8. pitanja ovog intervjua. Kod ispitanika se osjećala nemoć rješavanja ovog, po svemu sudeći gorećeg problema, gdje su neki voćari revoltirani nemogućnošću pribavljanja radne snage bili prisiljeni iskrčiti određenu količinu nasada.

5. Koja je veličina Vašeg gospodarstva upisana u ARCOD-u?

Tablica 7: Zbirni prikaz površina intervjuiranih OPG-ova po gradovima BBŽ

BJELOVAR	POVRŠINA OPG-a u ha		ČAZMA	POVRŠINA OPG-a u ha
Ispitanik 1	11		Ispitanik 1	3
Ispitanik 2	3,6		Ispitanik 2	2
Ispitanik 3	5		Ispitanik 3	4
Ispitanik 4	7,5		UKUPNO	9
Ispitanik 5	3			
Ispitanik 6	4,5		GAREŠNICA	POVRŠINA OPG-a u ha
Ispitanik 7	3,3		Ispitanik 1	1
Ispitanik 8	4		Ispitanik 2	2,4
UKUPNO	41,9		Ispitanik 3	6
			Ispitanik 4	3
DARUVAR	POVRŠINA OPG-a u ha		UKUPNO	12,4
Ispitanik 1	7,5			
Ispitanik 2	6		GRUBIŠNO POLJE	POVRŠINA OPG-a u ha
Ispitanik 3	5,25		Ispitanik 1	17
Ispitanik 4	1		Ispitanik 2	7
Ispitanik 5	1		Ispitanik 3	24
UKUPNO	20,75		Ispitanik 4	13
			Ispitanik 5	1,5
			UKUPNO	62,5

Izvor: vlastiti izračun autorice prema dobivenim podacima

Sveukupna površina u vlasništvu intervjuiranih ispitanika iznosi 146, 55 ha, od čega najveći dio pripada Grubišnom Polju, 62,5 ha, a dok je najmanji dio participiran u Čazmi s 9 ha. Ako bi se gledao prosjek po gradovima, a uključujući ispitanike iz tih gradova, on bi po ispitaniku bio sljedeći:

- a) Bjelovar – 5,2 ha
- b) Čazma – 3 ha
- c) Daruvar- 4,15 ha
- d) Garešnica- 3,1 ha
- e) Grubišno Polje- 12,5 ha.

Vidljivo je, uzimajući u obzir demografske podatke¹⁷, da je u gradu Grubišnom Polju prema popisu stanovništva 2011. godine broj stanovnika najmanji u odnosu na ostale gradove, a

¹⁷ <https://www.dzs.hr/hrv/censuses/census2011/results/censustabsxls.htm> (26.08.2020.)

iznosi 6.478 stanovnika. No, ima u odnosu na druge gradove najveće površine zasađene lješnjakom i divljom ružom. Ovdje treba, uzeti u obzir i zbivanja u Domovinskom ratu na području grada Grubišnog Polja koja su pridonijela zapuštenosti poljoprivrednih površina kao i iseljavanju stanovništva. U razgovoru s vlasnicima OPG-a isti su izjavili da su okrupnili zemljišta kupujući manje parcele te uz potporu države i resornog ministarstva doveli ih u plodored i na njima posadili višegodišnje nasade vodeći se trenutnom agrarnom politikom koja se odnosi na poticaje višegodišnjih nasada.

6. Gdje plasirate Vaše proizvode i koliko sudjelujete u ukupnoj prodaji?

Iz ovog pitanja autorica je dobila najraznovrsnije odgovore, a koji se nisu mogli precizirati već su ispitanici po slobodnoj volji navodili redoslijedom one koje su im primarni. Najviše ispitanika odgovorilo je da svoje proizvode plasiraju **na kućnom pragu** (10 ispitanika), na **lokalnim tržnicama** 11 ispitanika dok **putem interneta** svoje proizvode plasira 5 ispitanika. Ostali ispitanici su se izjasnili da proizvode plasiraju u lokalnim trgovinama na području Republike Hrvatske, po regijama Republike Hrvatske te u dječjim vrtićima na području grada Bjelovara u sklopu projekta „Bjelovarski doručak“. Zanimljivo je da je kućni prag po načinu prodaje ispred prodaje putem internet trgovine dok je tržnica kao jedan od osnovnih oblika prodaje proizvoda manje zastupljen, iako svi gradovi u županiji imaju izgrađene i uporabljive tržnice.

Razvidno je da je prodaja putem interneta zastupljenija u odnosu na dobivene odgovore pa se može reći da je veliki broj nositelja OPG-a informatički pismeni iako prosjek godina iznosi od 40 do 61 godine. Ukoliko bi se poticala internetska pismenost kod starije životne dobi kroz razne programe na nivou lokalne i regionalne samouprave zasigurno bi se i povećala prodaja voćarskih proizvoda. Iz navedenog se također može zaključiti kako proizvođači nemaju dovoljnu podršku s nacionalne razine vezano za plasiranje svojih proizvoda, već se prema okolnostima i mogućnostima snalaze kako najbolje mogu. Zapravo su na neki način prepušteni sami sebi te stoga ne treba iznenaditi i pokazatelj neujednačenosti poljoprivredne proizvodnje unatoč prostorno i klimatskim izuzetno povoljnim uvjetima na području Bjelovarsko-bilogorske županije.

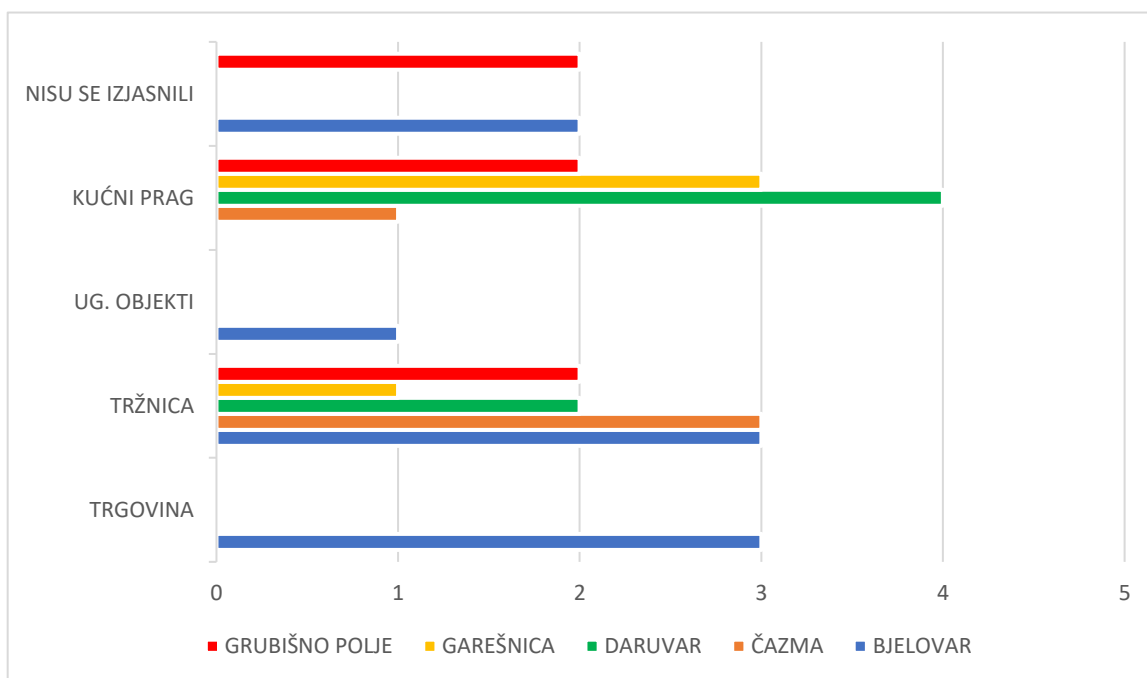
Ako se odgovori ispitanika gledaju kroz postotke onda je najveći broj ispitanika (njih 13) odgovorio da 100% proizvoda sami plasiraju na tržište. Pet ispitanika je odgovorilo da 90% proizvoda plasiraju na tržište dok tri ispitanika sudjeluju sa 60% u ukupnoj prodaji

proizvoda, a dva ispitanika uopće ne sudjeluju u prodaji vlastitih proizvoda. Dva ispitanika su odgovorila da participiraju u prodaji vlastitih proizvoda s 50%.

7. Na kojem lokalnom tržištu su Vaši proizvodi najzastupljeniji?

Autorica je s ovim pitanjem željela saznati koliki je udio lokalne prodaje voćarskih proizvoda bez obzira na način oglašavanja. Od ukupnog broja, 3 ispitanika svoje proizvode prodaje u trgovinama na lokalnoj razini dok njih 11 proizvode prodaju na tržnicama. Ako se obrati pozornost na prethodno pitanje i dobivene odgovore, 4 ispitanika uz prodaju na lokalnim tržnicama su izjavila da svoje proizvode nude i na ostalim tržnicama van BBŽ. Samo 3 ispitanika svoje proizvode prodaje u lokalnim trgovinama dok se 2 ispitanika nisu izjasnila gdje prodaju svoje proizvode na lokalnom području. Svakako, ovi odgovori mogu ukazati na slabu ili nikakvu zastupljenost u dijelovima ugostiteljskih objekata ili trgovina, pa čak i u odgojno obrazovnim ustanovama (vrtići, škole i sl.).

Graf 4: Zastupljenost proizvoda na lokalnoj razini

Izvor: vlastiti izračun autorice prema dobivenim podacima

8. Koji je najveći izazov sa kojim se svakodnevno suočavate?

Tijekom intervjua samo su 2 ispitanika izjavila da nemaju nikakvih svakodnevni izazova u proizvodnji i prodaji dok je njih 12 odgovorilo da je najveći problem koji im svakodnevno

predstavlja **radna snaga**. Komparirajući podatke iz Državnog zavoda za statistiku¹⁸ za 2018. godinu s podacima o broju nositelja OPG-a vidljivo je da je najveći broj iseljenih osoba u Bjelovaru (945) dok je najmanji broj iseljenih u Grubišnom Polju (206). Autorica smatra da ovo nije konačna i prava slika demografskog stanja jer pravi podaci će se znati tek tijekom popisa stanovništva u 2021. godini.

Autorica u ovom radu navodi neke od najzanimljivijih odgovora, a koji su: „A gdje da ja nađem tolike radnike? Gdje?!“ „Sve sam probala, davala sam i velike plaće, ali nitko ne želi doći raditi.“ „Eno i sin mi leži doma, a gdje da nađem onda druge radnike?!“ Ovi zanimljivi odgovori su stvarni prikaz stanja radne snage jer iz njih je jednim dijelom vidljiva ogorčenost i nemoć poljoprivrednika u pronalaženju radne snage. I sama autorica je uvidjela prilikom intervjuiranja da je na ovom pitanju najveći broj ispitanika iskazao svoju ogorčenost kako vlastitom nesposobnošću organiziranja radne snage tako i nezainteresiranošću države da pruži pomoć. Ispitanici su na ovo pitanje odgovorili s više odgovora gdje je, između ostaloga, spomenuta cijena i konkurencija na tržištu kao jedan od izazova u proizvodnji dok je vrlo mali broj odgovorio da je stručna pomoć, birokracija i zaštita nasada svakodnevni problem s kojim se susreću.

9. Koristite li pomoć struke ili se oslanjate na vlastita stečena iskustva?

Republika Hrvatska je kroz razne programe, a samim time uključujući i županije osmislila i ustrojila razne službe koje svojim stručnim znanjima i prijedlozima prate rad svih onih voćara koji su željni znati više. Na nivou županije BBŽ ustrojena je Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede i ribarstva gdje je samo jedan djelatnik specijaliziran za područje voćarstva dok su dva djelatnika specijalizirani za zaštitu bilja. Jedan djelatnik Uprave registriran je za područje ekološke poljoprivrede.¹⁹

Da li jedan specijalizirani djelatnik za područje voćarstva može kvalitetno i na adekvatan način pomoći svim voćarima u BBŽ? Zasižno ne može! Samim time iz provedenoga intervjua vidljivo je da se 16 ispitanika oslanja na vlastita iskustva dok njih 9 koristi stručnu pomoć. Sa sociološkog aspekta, može se zaključiti da (16 ispitanika) su i oni jednim dijelom u razvijanju vlastite voćarske proizvodnje koristili neke od oblika stručne pomoći (savjetodavna služba, seminari, edukacije, tečajevi, literatura i dr.). Jedan dio tih voćara je svoje znanje usavršavalo na temelju prenesenog znanja iz obitelji te je tokom rada slijedio i

¹⁸ <https://www.dzs.hr/> (Stanovništvo >> Migracije stanovništva >> Doseljeno i odseljeno stanovništvo po gradovima/općinama)

¹⁹ O detaljnoj strukturi djelatnika savjetodavne službe BBŽ vidi opširnije na: <https://www.savjetodavna.hr/>

usavršavao procese proizvodnje, ali je autorica uvjeren da i danas ta grupa voćara „voli zaviriti“ u službenu literaturu koja je uvelike dostupna.²⁰

²⁰ Autorica je na OPG-u koji je bio u krugu obitelji svakodnevno s ocem usavršavala tehnike i metode uzgoja i zaštite višegodišnjeg nasada jabuka te je obitelj koristila pomoć savjetodavne službe u svim stadijima razvoja voćnjaka. Paralelno s time autorica je vodila voćarski dnevnik punih 11 godina gdje je upisivala sve procese podizanja i uzgoja nasada jabuka uključujući i zaštitu nasada od štetnika te proces prodaje proizvoda. Iz ovog je vidljivo da je obitelj uključivala i najmlađe članove u procesu proizvodnje, a što zasigurno govori o socio-demografskim obilježjima jedne mnogobrojne obitelji.

5. ZAKLJUČAK

Provedenim intervjuom doznaje se da je trend voćarstva u gradovima BBŽ u osjetnom padu, a čemu uvelike doprinosi nemogućnost pronalaženja radne snage kako kroz cijelu godinu, tako i tijekom sezone. Još jedan od čimbenika koji nepovoljno utječe na razvoj voćarstva je i nelojalna konkurencija koja se ogleda kroz nekontrolirani uvoz te kroz „lažne“ nositelje OPG-a koji voće ne uzgajaju već ga pod maskom OPG-a pronalaze na razne načine i naposljetku tako i distribuiraju. Vidljivo je da će se ovaj trend, nažalost, i nastaviti ukoliko se ne osigura dovoljan broj radne snage, bilo to kroz razne potpore ili kroz programe na nivou županije ili lokalne samouprave, odnosno ako se ne uvede stroža i pravednija kontrola nasada te ako država smanji uvoz voća.

Prateći socio-demografska obilježja u ovome radu, svakako je za pohvaliti broj osoba ženskog spola koji nositelji OPG-a, iako su možda one postavljene na to mjesto samo formalno zbog toga što zakon nalaže da svaki OPG mora imati svoga nositelja. Mnogi nositelji OPG-a su upisani kao takvi samo zbog veće količine obradivog zemljišta kojemu su oni u naravi i vlasnici, a isti se ustvari time ne bave. Mali broj osoba mlađe životne dobi je svakako gorući problem voćarstva u BBŽ jer, iako imamo kvalitetne ljude koji djeluju kao savjetodavno tijelo te voćare sa velikim iskustvom, nažalost mali je broj onih kome se to znanje može prenijeti.

Analizirajući neka socio-demografskih obilježja voćara kojima je to zanimanje primarno vidljivo je, a što su izjavili tijekom i poslije intervjua, da se problemi javljaju zbog toga što unutar svoje obitelji više ne postoji volje, želje, a ni znanja za održivi razvoj ovog zanimanja i posla. U današnje vrijeme neupitno je poznavanje rada na računalu te korištenje resursa i alata putem interneta pa je i tako vidljivo da većina voćara slabo upotrebljava taj velik i vrlo snažan medij. Provedenim istraživanjem autorica je naišla na nekoliko problema, a kao najvažniji ističe slabu suradnju s nekim voćarima na području županije. Isti nisu željeli sudjelovati u provođenju intervjua, a takve postupke nisu željeli ni obrazložiti pa se samim time postavlja pitanje zbog čega je tome tako? Ako je čovjek u svome radu pošten i transparentan, moralno osviješten, autorica ne pronalazi razuman odgovor zbog čega određena skupina ljudi nije željela sudjelovati. Kada je autorica o tome, na kraju intervjua, razgovarala sa intervjuiranim voćarima skoro pa svi su pripadali grupi ljudi koji imaju registrirane OPG-ove, kao paravan, putem kojeg prikrivaju svoje druge poslove. Ako se

voćar gleda isključivo kroz zanimanje, onda on zahtijeva neke određene ekonomske attribute koji se odnose na uspješno i kvalitetno plasiranje proizvoda na tržište, odnosno prezentaciju proizvoda krajnjem kupcu (potrošaču). Svakodnevna edukacija je osnovni postulat u voćarstvu jer prije finalnog proizvoda potrebno je poznavati načine obrade tla, zaštite pa tek onda i sustava uzgoja. Ovaj čimbenik uvelike utječe na sociološki aspekt voćara jer „...zašto bi se ja natezao po seminarima kad sam to sve naučio iz iskustva?“ Nema kvalitetnijeg i boljeg prenošenja znanja, a samim time i udruživanja voćara ukoliko isti nisu educirani, školovani i upućeni od strane stručnih osoba (profesori s fakulteta, savjetodavne službe, agronomi).

Dok je ljudi i Svijeta trebati će kruha i lijeka. Gdje god da se čovjek okrene, bilo to u gradu, selu ili u prirodi, uvijek će nastojati naći svoje mjesto pod Suncem. Tražiti će ga na način da osigura sigurnu budućnost sebi i svojim potomcima. Pokušat će zauzeti najviše mjesto „u hranidbenom lancu“, pokušat će proizvoditi, obraditi, zamijeniti i prodati svoje proizvode kako bi si osigurao sigurnu budućnost. Svi ovi navodi mogu funkcionirati jedino pod jednim uvjetom, a to je zemlja. U ovome radu autorica je uvidjela da su voćari slabih kompetencija u sektoru stručne naobrazbe, prenošenja znanja s koljena na koljeno, nemogućnosti ili nehtjenja dobivanja točnih informacija, samostalnog informiranja i napredovanja te u konačnici i malog broja osoba mlađe životne dobi koji bi mogli nastaviti rad na voćarskim kulturama.

Tijekom istraživanja niti u jednom trenutku intervjuirani voćari nisu spomenuli da bi u svom radu uspjeli ako bi se udružili u neki od organizacijskih oblika. Autorica smatra da, ako bi postojao kvalitetan plan udruživanja, u bilo kojem obliku počevši od uzgoja voća, preko plasmana na tržište pa sve do prodaje, voćari bi zasigurno podržali kvalitetu i konkurentnost, a po svemu sudeći povećali proizvodnju. Održivi razvoj voćarstva u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji ne može i nije uvjetovan samo količinom obradive površine, već ta održivost mora biti usko povezana s kvalitetom proizvoda, cijenom i kvalitetnom promidžbom. Zastupljenost voćara na lokalnoj razini je neophodna jer ona je temelj za uspješno poslovanje. Iz lokalne zajednice se sigurno dobiju povratne informacije na pitanje o kvaliteti i kvantiteti proizvoda. Samo takvim pristupom se može usmjeravati voćarstvo prema naprijed. Zabrinjavajući je podatak da je vrlo mali broj voćara mlađe životne dobi dok je broj voćara starije životne dobi gotovo izjednačen s onima srednje životne dobi. Raspravljajući o ovom pitanju, vidljivo je da iako imamo jake visokoobrazovne visokoškolske institucije (Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, Poljoprivredni fakultet

Osijek, Agronomski fakultet Zagreb), iz provedenoga intervjua nitko od voćara nije poljoprivredne struke. Bjelovarsko-bilogorska županija je izložena negativnim demografskim procesima kao što je starenje stanovništva, smanjena stopa nataliteta te emigracija. Uvelike je održivost voćarstva uvjetovana i potporama u poljoprivredi, a koje se isplaćuju na nivou EU, Republike Hrvatske i lokalne samouprave. Od svih ispitanika u ovome radu samo se jedan ispitanik bavi voćarstvom 25 godina. Za zaključiti je da su u ovome dijelu voćari ovisni o novčanim potporama koje se isplaćuju. Samim time, isti i ne teže vlastitom napretku bez obzira na financijsku potporu. Autorica se pita, u kojem smjeru će krenuti voćarstvo kada se te potpore znakovito smanje ili ukinu?

Autorica smatra da više treba poraditi na popularizaciji novih smjerova voćarske proizvodnje, kao što je ekološka proizvodnja, ciljano informiranje i educiranje mlađe populacije o prednostima i mogućnostima bavljenja voćarstvom te ulaganje u puno veću informiranost o samim potporama o kojima ciljana populacija još uvijek izuzetno malo zna. Također, zaštita domaćih proizvoda na državnoj razini mora biti potpomognuta izvozom prema ostalim članicama EU. Zaključno, pored navedenih izazova s kojima se susreću voćari u BBŽ danas, jedan od najvažnijih je socio-demografski profil voćara koji u velikoj mjeri utječe na održivost voćarstva kao obiteljskog posla.

Samo mudar čovjek nije sluga!

6. LITERATURA:

1. Analiza stanja u poljoprivredno- prehrambenom sektoru Koprivničko-križevačke i Međimurske županije u cilju osnivanja kratkih lanaca opskrbe, (ur. Svržnjak, K. i sur.), Studija, VGUK, 2018.
2. Crnković, A. M. (2018.): Suvremene obitelji, završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij, Zagreb
3. Elias, N. (2008.): Što je sociologija?, Revija za sociologiju, Zagreb, Vol. 39 No.3, str. 205-210
4. Kantar, S. (2020): Ruralna sociologija (radni materijali za skriptu), VGUK.
5. Kantoci, D. (2006.): Voćarstvo, Glasnik Zaštite bilja, Zagreb, Vol. 29 No. 5, str. 4-20
6. Kostić, C. (1969.): Sociologija sela, Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, Beograd
7. Kravaršćan, Lj.: Leader za ruralno područje, <https://www.savjetodavna.hr/2013/05/27/leader-za-ruralno-podrucje/>, (2. rujna 2020.)
8. Lay, V. (2007.): Društvena istraživanja, časopis za opća društvena pitanja, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
9. Nosić, M.: Demografija na hrvatski način, <https://www.hkv.hr/izdvojeno/vai-prilozi/ostalo/prilozi-graana/32727-m-nosic-demografija-na-hrvatski-nacin.html> (pristupljeno 14. kolovoza 2020.)
10. Pršlja, Ž. (2016.): Obitelj i predškolsko dijete, završni rad, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet, Odsjek za odgojiteljski studij, Petrinja
11. Stanić, M. (2015): Priručnik za strukturirani i polustrukturirani intervju, diplomski rad, Ekonomski fakultet, Rijeka
12. Štambuk, M. (2014.): Lica nigdine, Društveni i prostorni okvir razvitka hrvatskog sela, Knjiga 4, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
13. Šuvar, S. (1988.): Sociologija sela I i II., Školska knjiga, Zagreb
14. Voćarski dnevnik- Budućnost voćarskih gospodarstava, <https://gospodarski.hr/uncategorized/vocarski-dnevnik-buducnost-vocarskih-gospodarstava/> (pristupljeno 10. rujna 2020.)

15. Zbodulja A., Suvremene demografske promjene Bjelovarsko-bilogorske županije, diplomski rad, 2018.

PRAVILNICI I ZAKONI:

1. Pravilnik o priznavanju i potporama za početak rada proizvođačkih organizacija, NN 81/2015, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_07_81_1557.html, (pristupljeno 2. rujna 2020.)
2. Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/2018, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_03_29_585.html, (pristupljeno 2. rujna 2020.)
3. Zakon o obiteljsko poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/18 i 32/19, <https://www.zakon.hr/z/1015/Zakon-o-obiteljskom-poljoprivrednom-gospodarstvu>, (pristupljeno 2. rujna 2020.)
4. Zakon o poljoprivredi, NN 118/18, 42/20 <https://www.nn.hr/>, (pristupljeno 20. kolovoza 2020.)

INTERNET IZVORI:

1. <https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2019/07/Tražene-kulture-na-Jedinstvenom-zahtjevu-iz-2019..xlsx> (pristupljeno 12. kolovoza 2020.)
2. <http://bbz.hr/dokumenti-uo-gospodarstva/detaljnije/zupanijska-razvojna-strategija-bbz-2011.-2015> (pristupljeno 12. kolovoza 2020.)
3. <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/vocar> (pristupljeno 14. kolovoza 2020.)
4. <http://bbz.hr/dokumenti-uo-gospodarstva/detaljnije/zupanijska-razvojna-strategija-bbz-2011.-2015> (pristupljeno 20. kolovoza 2020.)
5. <https://www.savjetodavna.hr/> (pristupljeno 10. kolovoza 2020.)
6. <https://poljoprivreda.gov.hr/vijesti/donesene-nove-odredbe-koje-ce-olaksati-udruzivanje-proizvodjaca/4035> (pristupljeno 10. kolovoza 2020.)

WEB STRANICE:

1. APPRRR, <https://www.apprrr.hr/> (pristupljeno 1. kolovoza 2020.)
2. Bjelovarsko-bilogorska županija: <http://bbz.hr/> (pristupljeno 10. kolovoza 2020.)
3. DZS, <https://www.dzs.hr/> (pristupljeno 1. kolovoza 2020.)
4. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 12. kolovoza 2020.)

7. PRILOZI

Prilog 1. Pitanja iz intervjua

1. Koliko dugo se bavite voćarstvom?
2. Koje ste spola i koliko imate godina?
3. Koji je Vaš završni stupanj obrazovanja?
4. Koji je broj članova i zaposlenih na OPG-u?
5. Koja je veličina Vašeg gospodarstva upisana u ARCOD-u?
6. Gdje plasirate Vaše proizvode i koliko sudjelujete u ukupnoj prodaji?
7. Na kojem lokalnom tržištu su Vaši proizvodi najzastupljeniji?
8. Koji je najveći izazov sa kojim se svakodnevno suočavate?
9. Koristite li pomoć struke ili se oslanjate na vlastita stečena iskustva?

Prilog 2. Baza podataka APPRRR

Column Labels	DRUGE PRAVNE OSOBE (CRKVA, VOJSKA, OBRAZOVNE USTANOVE I DR.) Total		OBITELJSKO GOSPODARSTVO		OBITELJSKO GOSPODARSTVO Total		SAMOOPSKRIBNO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO (SOPG)		SAMOOPSKRIBNO POLJOPRIVREDNO GOSPODARSTVO (SOPG) Total		TRGOVAČKO O DRUŠTVO		TRGOVAČKO DRUŠTVO Total		ZABRUGA
	M	F	F	M	F	M	F	M	F	F	M	F	M	F	F
5. Županija/Grad/Našanje															
6. Bjelovarsko-bilogorska	3	1	4	4.003	7.065	11.068	11	80	91	37	94	131			
7. Brodsko-posavska	2	7	9	1.943	3.090	7.033	21	109	129	29	66	95	31	55	86
8. Dubrovačko-neretvanska	1	5	6	1.915	6.070	7.985				20	31	51	15	66	81
9. EU				25	50	74				1					
10. Grad Zagreb	2	12	14	2.183	3.421	5.604				62	114	176	102	296	398
11. Istarska	1	5	6	1.411	4.469	5.880				54	148	199	10	148	159
12. Karlovačka	1	2	3	1.902	4.394	6.296				24	47	71	32	87	119
13. Koprivničko-bilogorska	1	12	13	3.078	6.177	9.255				20	33	53	35	82	117
14. Krapinsko-zagorska	1		1	2.740	5.883	8.623	18	68	86	47	89	136	17	51	68
15. Ličko-senjska		1	1	1.901	3.679	4.980	4	10	14	63	107	170	10	36	46
16. Međimurska	2	4	6	1.828	3.974	4.202	11	56	67	10	22	32	22	64	86
17. Osječko-baranjska	6	38	44	3.382	8.573	11.955	71	292	363	24	54	78	69	236	305
18. Požeško-slavonska	1	3	4	1.304	3.669	4.973	14	71	85	28	51	79	15	41	56
19. Primorsko-goranska	2	6	8	1.166	2.602	3.768	19	60	79	45	16	29	37	80	117
20. Šibensko-kninska	1	3	4	2.785	5.989	8.774	15	75	90	68	163	231	28	97	126
21. Štajersko-slovenska		7	7	3.331	9.568	12.899	18	60	78	21	48	69	10	122	132
22. Šibeniko-kninska	1	1	2	1.927	4.058	5.985	8	17	25	44	145	189	1	31	32
23. Vardubinska	5	19	24	2.825	5.333	8.158	24	99	123	25	48	73	21	85	106
24. Virovitičko-podravska	1	19	20	1.830	4.407	6.237	39	71	110	19	36	55	28	84	112
25. Vukovarsko-srijemska	3	19	22	1.778	5.227	7.005	48	226	274	15	37	52	15	100	115
26. Zadarska	7	3	10	1.867	3.890	7.257	13	41	54	13	20	33	23	49	72
27. Zagrebačka	4	6	10	4.844	9.131	13.975	23	113	136	51	166	217	61	138	199
29. Grand Total	45	160	205	49.571	108.888	162.966	620	1.831	2.251	644	1.000	2.022	734	2.112	2.846

Izvor: https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2020/01/Upisnik-poljoprivrednika_broj-PG-a-2019_31.12.2019..xlsx (pristupljeno 10. rujna 2020.)

SAŽETAK

U ovom radu se prikazuju neka socio-demografska obilježja voćara u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Provedbom intervjua dobiveni su podaci o spolnoj, dobnoj i obrazovnoj strukturi, površinama pod voćarskim kulturama, proizvodnji i plasmanu voća, prijenosu znanja o voćarstvu i slično. Na održivost i perspektive voćarstva u Županiji najviše utječe nedostatak mladih voćara koji će nastaviti obiteljski posao, nedostatak radne snage, izostanak stručne naobrazbe, obiteljska poljoprivredna gospodarstva s djelatnostima koje su zastupljenije od voćarstva, ovisnost o novčanim potporama, te ukupna isplativost voćarstva za buduće generacije.

Ključne riječi: voćari, BBŽ, intervjui, socio-demografska obilježja